

De Peel

Janneke rent over het zandpad.

Ze wil weg. Weg van het benauwde huisje. Weg van de krij-sende Tinuske. Weg van het gepest van Lowie en Netje. En vooral weg van haar moeder.

Het pad is droog en rul en het zand stuift alle kanten op.

Achter haar hoort ze de stem van haar moeder: 'Janne! Kom terug, sakkerju!'

Doorrennen en niet omkijken.

'Verrekkeling!' schreeuwt moeder.

Nu teruggaan betekent er ongenadig van langs krijgen. Eerst een pak slaag en dan uren opgesloten worden in de stal. Als ze ver genoeg weg is, staat ze stil en draait ze zich om. 'Je wordt met de dag brutaler,' krijst moeder, 'maar al word je net zo groot als de kerktoren van de Heikant, je zál doen wat ik zeg.' Tierend zet haar moeder de achtervolging in.

Janneke moet huilen en lachen tegelijk als ze haar moeder puffend en snuivend dichterbij ziet komen. Je kunt me toch niet inhalen, denkt ze, met je dikke buik vol baby.

Ze schrikt van haar eigen gedachten. Ze schopt haar klompen uit en begint weer te hollen. Heel vaag hoort ze nog de stem van haar moeder, die haar onmacht uitbrult.

Het pad gaat langzaam over in de Peel. Janneke voelt de stug-

ge takjes van de dopheide langs haar benen schaven en in haar voeten prikken.

Hijgend bereikt ze een groepje bomen: haar bosje. Een stuk of tien berkenbomen staan er bij elkaar alsof ze hier, midden op de hei, een afspraak hebben.

Janneke ploft neer in het piekerige buntgras aan de rand van haar bosje. Daar blijft ze even zitten om op adem te komen. Een gele grasspriet priemt als een naald in haar arm. Ze trekt hem er vloekend uit.

‘Ga je mond spoelen,’ zou moeder zeggen en haar meteen een pets verkopen.

Alsof haar moeder zelf nooit vloekt. Die sakkerjuut de hele dag door. Lowie heeft ze geteld, de vloeken van hun moeder. ‘Om de acht woorden komt er bij ons moeder een vloek. Gemiddeld,’ zei hij er nog bij en Lowie kan het weten, want hij is goed in rekenen volgens meester Kanters.

Als haar ademhaling weer wat rustiger is, staat Janneke op en loopt naar de dikke berkenboom in het midden van het bosje. Dit is haar plekje. Hier is ze veilig. Zelfs het buntgras kan haar geen pijn meer doen, want ze zit hier zo vaak dat alles plat is.

Janneke gaat languit onder de boom liggen, vouwt haar handen onder haar hoofd en mompelt: ‘Rotwif!’

Vanuit haar ooghoeken glijden tranen naar haar oren.

‘Wat is er toch met me?’ fluistert ze schor.

Vroeger deed ze altijd precies wat haar moeder zei. Ze dacht er niet eens over na. Dat had trouwens toch geen zin, want als ze zei dat ze iets niet wilde, had ze meteen een klap te pakken.

Maar de laatste tijd kan ze ineens heel kwaad worden. Zo-maar. Het is net als bij de vulkaanuitbarstingen waar meester Kanters over verteld heeft. Janneke kan haar boosheid dan niet meer bedwingen. Zelfs de klappen van haar moeder

kunnen haar niks meer schelen. En ze weet niet eens altijd waarom ze eigenlijk kwaad is, maar ze zegt of doet dan dingen waar ze later spijt van heeft. Zoals vanmiddag, toen ze met Lowie en Netje uit school kwam.

Janneke wilde meteen haar schoolschort uitdoen, want ze haat dat ding. Het is een soort donkerblauwe katoenen jas die je achterstevoren aantrekt. Alle meisjes op school moeten zo'n schort dragen.

Op het erf van hun kleine huis stond haar moeder klaar met de schaar. 'Aanhouden, die schort. Ik ga jullie knippen,' zei ze. Eerst werden haar broer en zus om de beurt op de stoel voor de deur van het huisje gezet om geknipt te worden.

Lowie liet het gewillig toe. Behendig en snel bewerkte hun moeder zijn hoofd tot er alleen maar korte stoppeltjes overbleven. Maar toen Netje aan de beurt was, begon die meteen te krijsen. 'Hou op,' riep moeder en ze gaf Netje een draai om haar oren. Janneke had medelijden met haar kleine zusje maar durfde niks te zeggen. Ze vluchtte naar de stal om het gehuil van Netje niet te hoeven horen. Daar werd ze met een zacht gemekker begroet door de geit.

Janneke zakte op haar knieën in het stro en legde haar hoofd tegen de witte borstelige vacht van het beest. 'Ik wil het niet, Witte. Ik wil een paardenstaart, net als de meisjes van Het Grote Huis.'

De geit draaide haar kop opzij en duwde haar warme neus tegen Jannekes wang.

'Je bent lief, Witte.' Janneke sloeg haar armen om de nek van de geit en bleef zo zitten tot Lowie haar kwam roepen.

'Je moet komen van ons moeder. Krijg je ook zo'n lekker kale kop.'

Het kon Lowie niks schelen dat hij iedere vier weken bijna kaal werd geknipt, want iedereen op school liep er zo bij. Janneke stond op en sjokte achter Lowie aan naar buiten.

‘Schiet eens op,’ snauwde moeder, ‘ik heb geen uren de tijd.’
‘Moeder,’ begon Janneke aarzelend, ‘ik... ik wil mijn haren laten groeien.’

‘Hoor daar, mevrouw krijgt praatjes!’ riep moeder. ‘Geen flauwekul. Je haren moeten eraf, anders zit je binnen de kortste keren onder de luizen.’

‘Ik ga iedere dag met mijn kop in een emmer water,’ beloofde Janneke.

‘Daar komt niks van in. Hier met die kop!’

Lowie danste om haar heen en zong: ‘Janne moet geknipt, Janne moet geknipt. Ze wordt een kale kip, ze wordt een kale kip.’

‘Kale kip,’ herhaalde Netje met een hoog stemmetje.

Janneke wilde Lowie een schop geven, maar hij sprong opzij.

‘Zitten,’ commandeerde moeder.

‘Maar, moeder...’ probeerde Janneke nog een keer.

Vervaarlijk zwaaiend met haar schaar kwam haar moeder met grote stappen op Janneke af en greep haar arm vast. Janneke probeerde zich los te rukken, maar haar moeder was sterk en sleurde haar mee naar de stoel.

Lowie zong weer: ‘Janne moet geknipt...’

Haar moeder drukte haar op de stoel. De schaar glinsterde in de zon. ‘Kale kip, kale kip...’ zong Netje weer.

De schaar was nu vlak bij haar hoofd. Ineens voelde Janneke weer zo’n uitbarsting van de vulkaan van meester Kanters opkomen. ‘Nee!’ schreeuwde ze woedend. Ze rukte de schaar uit de hand van haar moeder en smet hem weg.

Pats! Een harde hand knalde tegen haar hoofd.

‘Oprapen!’

Met een snik stond Janneke op en liep naar de schaar die een paar meter verderop in de modder lag.

‘Hier met die schaar.’

Janneke aarzelde. Ze keek naar haar moeder, griste de schaar uit

de modder en holde naar de put aan de rand van het kleine erf. Met een sierlijk boogje gooide ze het onding in de put.

‘Klein kreng!’ schreeuwde moeder. ‘Weet je wel wat zo’n schaar kost?’

Janneke rende zo hard ze kon het zandpad af en vluchtte de Peel in naar haar veilige bosje.

Janneke veegt de tranen uit haar ogen en kijkt naar de takken boven haar. Het jonge groen ritselt zachtjes in de wind.

Ze glimlacht en denkt aan de meisjes van Het Grote Huis. Ze weet een plekje vanwaar je het huis en de tuin heel goed kunt zien. Soms gaat ze daar stiekem heen om naar de mensen van Het Grote Huis te kijken.

Janneke doet haar ogen dicht en ziet de meisjes voor zich. Ze rennen door de tuin. Hun lange haren hangen los en dansen in de wind. Ze roepen naar elkaar. ‘Vlug verstoppen, pappa komt eraan.’

‘We gaan achter het tuinhuis.’

‘Nee, dan heeft hij ons zo. Kom, achter die grote eik. Daar vindt hij ons nooit.’

‘Maak je jurk niet vies.’

Er komt een lange magere man het huis uit. Hij loopt de brede trap voor het huis af. Dan wandelt hij de oprijlaan af die van Het Grote Huis naar het dorp leidt.

‘Waar zijn jullie?’ roept hij. De meisjes giechelen. De man gaat de tuin in en doet net of hij niet weet waar zijn dochters zitten. Hij kijkt hier en daar achter bomen en struiken en blijft bij de grote eik staan. ‘Waar zitten ze toch?’ zegt hij.

‘Hier!’ De meisjes komen gillend tevoorschijn. Ze hangen aan zijn arm en huppelen met hem terug naar huis.

Janneke schrikt van een vreemd sissend geluid en schiet over-eind.

Een grote zwarte vogel vliegt wild fladderend uit het berken-

bosje omhoog. Krijsend blijft hij vlak boven de bomen circelen. 'Begin jij nou ook al te schelden,' moppert Janneke. 'Zeker familie van ons moeder, hè?'

Dan herkent ze de vogel aan de witte strepen op zijn vleugels en de rode vlekken op zijn kop. Een korhoen, de grootste kabaalschopper van de Peel. Hij scheldt nog even door, kiest dan met een paar forse vleugelslagen zijn richting en laat zich wegdrijven op de wind.

Janneke tuurt hem na. Even licht het felle wit van zijn staart op en dan verdwijnt hij in de wijde verte.

Vanuit haar bosje kan Janneke uren naar dit landschap kijken. Naar de eindeloze geelbruine vlakke met hier en daar wat stukjes grijze voorjaarsheide en het wit van een eenzame berkenboom.

Ze heeft altijd medelijden met de berken die daar zo zielig in hun eentje staan. Soms droomt ze ervan dat de berken op een nacht besluiten om naar haar bosje te komen. Heel langzaam trekken ze hun wortels los uit de vochtige zachte Peelbodem en trippelen als sierlijke balletdanseressen over de grote vlakke. Maar als Janneke 's morgens het zandpad af rent om de bomen in haar bosje te tellen, zijn het er altijd weer elf.

Maar de wonderlijke dromen komen steeds terug. Ze blijft hopen, want in de Peel gebeuren meer vreemde dingen waar niemand een verklaring voor heeft.

Dat kan ook niet anders, had Janneke voor zichzelf bedacht, want de Peel moet alles alleen doen. Bij de schepping van de wereld was de Peel vast als laatste aan de beurt geweest. Daarna had God geen tijd meer gehad om zich er verder mee te bemoeien.

Op school kon meneer pastoor prachtig vertellen over de schepping van de wereld. Zo mooi, dat Janneke vergat dat ze de pastoor maar een vieze dikke vent vond die naar zweet en sigaren stonk.

Eerst had ze niet begrepen waarom God die dikzak tot pastoor had gekozen, maar later had ze bedacht dat het natuurlijk kwam omdat hij pastoor is in de Peel. Daar kijkt God niet zo nauw, want van de Peel zélf heeft Hij ook een zootje gemaakt. Het is een rommeltje van stukjes hei, veldjes met het messcherpe buntgras en daartussendoor het vriendelijke witte veenpluis. En overal zie je de half dichtgeslibde meertjes met kaboutereilandjes van groen sponzig veenmos. Sommige meertjes zijn helemaal dichtgegroeid met veenmos en moeras geworden. Dat zijn de verraderlijkste plekken van de Peel, want als je erin stapt, kun je verdrinken.

Vaak hoor je vreemde burpende geluiden uit het moeras komen. Het lijkt dan of de Peel de smerige koolsoep van haar moeder heeft gegeten waardoor zijn maag in de war is.

Het gemeenste plantje vindt Janneke de zonnedauw. Het plantje ziet er zo lief uit met de groene kelkjes waaraan tientallen rode armpjes zitten. Maar als een vliegje op de zonnedauw gaat uitrusten, zit hij in de val. Hij kan niet meer loskomen, want de rode armpjes zijn ineens de gemene klevrige tentakels van een vleesetende plant geworden. Heel langzaam vouwen de tentakels zich dicht en de vlieg verdwijnt in de kelk van de zonnedauw om te worden opgepeuzeld.

Toen Janneke dat een keer had gezien, wist ze het zeker: de Peel moet het zonder Gods hulp doen. Daarom houdt ze zo van dit land, want iemand moet er toch een beetje op letten. Ze zit hier vaak in haar bosje naar de geluiden van de Peel te luisteren of, zoals nu, naar de zonsondergang te kijken, terwijl de nevel uit de moerassen begint op te stijgen. Langzaam verandert de Peel in een geheimzinnig wolkenland.

Na de mist komt de duisternis. De mensen van de Heikant zijn bang voor de Peel als de nacht komt. 'Dan dwalen de schimmen rond van de mensen die verdronken zijn,' zeggen

ze. ‘De geesten komen uit de moerassen omhoog om je bij je voeten te grijpen en je de diepte in te sleuren. Want de dode zielen voelen zich alleen en zoeken wanhopig het gezelschap van levende wezens. Daarom moet je ’s nachts nooit de Peel in gaan, want als je het moeras in wordt getrokken, verander je zelf ook in een eenzame geest. Dat is de wraak van de duivel die in de Peelmoerassen woont en de mensen haat omdat ze zijn rust verstoren.’

Janneke tuurt ingespannen naar de opkomende nevel voor haar. Ze wacht op haar vader en haar broer Nard die samen met de andere mannen van het dorp terugkeren van hun werk in de Peel. Als ze straks met hen mee naar huis loopt, zal haar moeder natuurlijk wel flink schelden, maar haar in elk geval niet meer slaan.

Janneke vindt het een spannend gezicht om de stoet van Peelwerkers te zien opdoemen uit de dampen van de Peel. Ze stappen stevig door om thuis te zijn voor het volslagen donker is. Altijd als de eerste mannen uit de mist tevoorschijn komen, voelt Janneke de rillingen over haar rug lopen. Heel even verbeeldt ze zich dan dat er een optocht van dode zielen nadert. Dat alle geesten besloten hebben naar de Heikant te komen om de mensen uit hun huizen te sleuren en mee terug te nemen naar de duistere moerassen. Maar gelukkig zijn het steeds de mannen van het dorp.

Janneke wacht. Ze kunnen nu zo komen.

Ineens hoort ze iets. Zijn het stemmen? Ziet ze daar iets bewegen? Roept iemand om hulp?

‘Kom, kom dan toch en red ons.’

Janneke huivert. Zijn dat de geesten die haar het moeras in willen lokken?

Een uil zweeft geruisloos voor haar langs en duikt plotseling met uitgestrekte klauwen naar de grond. Janneke hoort een snerpend gepiep. De uil stijgt op met een muis in zijn poten.

Hij stoot een akelige kreet uit en verdwijnt weer in de mist. Janneke haalt opgelucht adem. 'Ik hoorde die uil natuurlijk,' zegt ze zacht. 'Geesten bestaan niet.'

Volgens Nard zijn die verhalen over spoken en duivels allemaal onzin. En hij kan het weten, want hij werkt al jaren in de Peel. 'Ik heb de duivel er nog nooit gezien,' zegt Nard altijd, 'maar als ik hem nog eens tegenkom, zal ik hem de groeten doen van zijn ouwe moer.'

Zijn vrienden hebben hem al een paar keer uitgedaagd om 's nachts de Peel in te gaan.

'Slecht voor je gezondheid,' antwoordt Nard dan. 'Al die smerige dampen die 's nachts uit de moerassen opstijgen. Maar als die er niet zouden zijn, zou ik het rustig doen. Dode zielen? Flauwekul.'

Janneke is best trots op haar oudste broer. Hij is een van de weinige mensen in de Heikant die niet gelooft in al die griezelverhalen.

'Meidje,' zegt hij vaak tegen haar, 'dat doen ze alleen om je bang te maken, om je klein te houden. Zodat ze de baas over je kunnen blijven spelen.'

Als het mooi weer is, neemt Nard haar wel eens mee de Peel in. Samen maken ze dan lange wandelingen en hij vertelt haar van alles over de vogels en de planten. Op zo'n moment vervagen de spookverhalen. Maar op een avond als deze begint Janneke weer te twijfelen en blijft ze toch liever veilig in haar bosje zitten.

Ze voelt opnieuw die rare mengeling van angst en medelijden. Natuurlijk is ze bang, maar toch hoopt ze dat een van de geesten toevallig even over de rand van zijn moerasje kijkt en haar ziet zitten. Misschien wordt hij een beetje getroost, omdat er iemand is die bij hem in de buurt wil zijn.

Janneke laat haar blik weer over de Peel dwalen.

De mannen mogen wel opschieten, het begint al te scheme-

ren. Zolang het nog licht is, ben je veilig. Dan kun je zien waar je loopt en met een grote boog om de moerassen heen gaan.

Ineens voelt Janneke dat ze niet meer alleen is.